נשות יעקב – פרשת ויצא

הַשְׁעוּר מֻקְדָּשׁ לִרְפוּאַת שְׁמְעוֹנָה בַּת שָׂרָה

להורדת גרסת PDF

תפריט ראשי – שיעורים

וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה (בראשית כט, יח).

הגמרא (בבא בתרא קכג ע"א) אומרת שכאשר נולדו בנותיו התאומות של לבן, לאה ורחל (לאה יצאה לפני רחל), רבקה ואחיה לבן כבר קבעו שידוך בין ילדיהם. הוסכם שבנו הבכור של רבקה, עשו, יישא את בתו הבכורה של לבן, לאה, ואילו יעקב הצעיר יישא את רחל הצעירה.

היה פער גילאים משמעותי בין החתנים לכלות. כאשר יעקב פגש את רחל לראשונה, הוא היה בן 77 והיא הייתה בת 5. משום כך הסכים יעקב לעבוד אצל לבן שבע שנים כדי לשאת את רחל, מפני שרצה לשאת אותה רק כאשר תגיע לגיל שבו היא ראויה ללדת (רבנו בחיי, בראשית כט, טו).

ההבדל היחיד במראה החיצוני בין האחיות התאומות הזהות, לאה ורחל, היה שללאה לא היו ריסים. הגמרא (שם) אומרת שלאחר שלאה ביקשה מעוברי אורח לספר לה על בעלה המיועד, עשו, ושמעה איזה רשע הוא, היא בכתה ללא הרף לנוכח האפשרות שתיאלץ להינשא לאדם כזה, ובעקבות זאת נשרו ריסיה. הדמיון הגופני בין האחיות מסביר במידה רבה כיצד הצליח לבן להחליף את רחל בלאה מתחת לחופה, מבלי שיעקב יבחין בכך מיד.

ישנן שאלות רבות הנוגעות לנישואי יעקב ללאה ולרחל.

השאלה הראשונה היא מדוע בחר יעקב לשאת את רחל ולא את לאה? הרי יעקב קנה מעשו את הבכורה, וכעת היה למעשה הבכור. לכן היה עליו לשאת את הבת הבכורה, לאה, ואילו עשו, שכבר לא היה הבכור, היה אמור לשאת את רחל.

השאלה השנייה היא: אם יעקב היה כעת למעשה הבכור, מדוע בכתה לאה עד שנשרו ריסיה? אילו ידעה שהיא עתידה להינשא ליעקב, הבכור למעשה, היה עליה לשמוח מאוד.

השאלה השלישית היא מדוע החליף לבן את רחל בלאה מתחת לחופה. לבן היה רשע; האם לא היה מעדיף את עשו, שגם הוא רשע, כחתנו, במקום את יעקב ה"יחרדי"?

השאלה הרביעית היא כיצד יכול היה יעקב לשאת את שתי האחיות בעוד שתיהן בחיים? התורה אוסרת זאת במפורש: *וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ* (ויקרא יח, יח).

השאלה החמישית היא מדוע, כאשר שמע עשו את אביו ואת אמו מביעים את התנגדותם לנישואיו לכנעניות בשמת ויהודית, לא נסע מיד לחרן ונשא את לאה או את רחל? מדוע הלך במקום זאת ונשא את מחלת, בת ישמעאל?

השאלה השישית היא: אם אחת האחיות (רחל או לאה) נועדה לעשו, מדוע מעולם לא נטר עשו ליעקב טינה על כך שנשא את שתיהן?

לפני שנצלול לתוך השאלות ונענה עליהן, ברצוני להקדים ולפתוח בתופעה מעניינת מאוד.

בסוף פרשת השבוע שעבר קראנו: *וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם אֶל לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* (בראשית כח, ה). לכאורה, הפסוק יכול היה להסתפק במילים *לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה*. מדוע נוספו המילים *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו*? הרי אנו יודעים שרבקה היא אמם של יעקב ועשו; פרשת תולדות כולה עוסקת בכך! המילים הללו נראות מיותרות. רש"י על הפסוק אומר: *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ*.

רש"י ייחודי בין המפרשים בעניין זה. מפרשים אחרים, כאשר אינם מבינים את הטעם, פשוט מדלגים על הפסוק ואינם מביאים עליו פירוש. רש"י, לעומת זאת, אינו מדלג על דבר. אם אינו יודע משהו, הוא מודה: "איני יודע". אין זו הפעם היחידה שבה אנו נתקלים בתופעה כזאת; יש דוגמאות רבות נוספות בפירושו של רש"י לתורה ולגמרא.

רבים ממפרשי רש"י (המעלות לשלמה, שפתי חכמים, משכיל לדוד ועוד) מתייחסים לתופעה זו ומציעים לה הסברים שונים. יש אומרים שזו ענוותנותו של רש"י, המודה כאשר אינו יודע את התשובה, כפי שנאמר במשנה: *וְעַל מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר לֹא שָׁמַעְתִּי* (אבות ה, ז). יש אומרים שאין הכוונה שרש"י אינו יודע את התשובה, אלא שיש פירושים רבים והוא אינו יודע איזה מהם נכון. אחרים אומרים שרש"י עצמו מעולם לא כתב את המילים *אֵינִי יוֹדֵעַ*, והן נוספו מאוחר יותר בידי תלמידיו. לקראת סוף השיעור ארצה להציע סיבה נוספת לכך שרש"י אומר *אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ*.

המפתח למענה על כל השאלות שהעלינו הוא שאלה פשוטה נוספת: "מי ידע על מכירת הבכורה של עשו ליעקב?"

אנו מניחים כמובן מאליו שמכיוון שהתורה מתארת את הדבר באריכות בתחילת פרשת תולדות – כיצד עשו שב מן השדה עייף, כיצד יעקב "שפך" את האוכל לתוך פיו כאילו האכיל גמל, כיצד עשו בז לבכורה וכו' – הרי שהדבר היה ידוע לכול. כפי שנראה כעת, לא כך היה.

בפרשת השבוע שעבר, לאחר שיעקב "גנב" את ברכתו של עשו, חזר עשו מן הציד וגילה שיעקב קיבל את הברכה במקומו. עשו זעק: *וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם אֶת בְּכֹרָתִי לָקָח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בִּרְכָתִי* (כז, לו). רש"י שם אומר שיצחק נחרד מאוד – *וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד* – משום שחשב שנתן את ברכת הבכור לבן הלא נכון. הדבר נמשך עד שעשו אמר: *וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמָיִם* – תחילה לקח ממני את הבכורה, וכעת לקח את ברכתי. כשעשו אמר זאת ליצחק, נרגע יצחק, משום שכעת ידע שהברכה הגיעה לבן הנכון.

המשמעות היא שעד לאותו רגע יצחק לא ידע על מכירת הבכורה. והוא לא היה היחיד; גם לאה לא ידעה. אילו ידעה, לא הייתה בוכה. אם הייתה יודעת שיעקב הוא למעשה הבכור, ריסיה היו נשארים במקומם. לאה ידעה שיעקב "רימה את יצחק" בעניין הברכה – זו הייתה תשובתה ליעקב בבוקר שלאחר נישואיהם. יעקב שאל אותה: "כיצד יכולת לרמות אותי אמש ולומר שאת רחל?" ולאה השיבה: "את הטכניקה הזאת למדתי מהרב שלי – ממך!" (תנחומא ויצא, סימן יא). אולם לאה לא ידעה על מכירת הבכורה; היא חשבה שעשו עדיין הבכור, ולכן בכתה ללא הרף.

לפני שיעקב קיבל את ברכת עשו, רק שני אנשים ידעו על מכירת הבכורה – יעקב ועשו. אולם לאחר שיעקב קיבל את ברכת עשו, הדבר נעשה ידוע לכול.

וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם אֶל לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. יצחק שולח את יעקב אל לבן – *אֲחִי רִבְקָה, אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו*. לכאורה, המילים *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* מיותרות; כולם יודעים מי היו בניה של רבקה. אולם הן אינן מיותרות כלל. בפסוק טמון מסר נסתר. הפסוק היה אמור להיות *אֵם עֵשָׂו וְיַעֲקֹב* – לפי סדר לידתם. במקום זאת, הסדר התהפך: *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו*. אם חשבתם שעשו הוא הבכור, טעות בידכם – יעקב הוא הבכור למעשה! כל ההסכמים הקודמים בטלים ומבוטלים, וכל הקלפים נטרפו!

כעת אנו מבינים מדוע החליף לבן את רחל בלאה מתחת לחופה – לבן אומר זאת במפורש: *וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצָּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה* (בראשית כט, כו). "יעקב – אתה יותר מכולם אמור לדעת שבתי הבכורה, לאה, מאורסת על פי ההסכם לבנה הבכור של רבקה, והבכור הזה הוא כעת אתה! הסכם הוא הסכם". מנין ידע לבן זאת? יצחק הכריז על כך באוזני כולם בפסוק: *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו*.

אפשר היה לחשוב שהדבר שיבש את תוכניותיו של לבן, ושהוא היה מעדיף את עשו כחתן, אך לא כך היה; ההפך הוא הנכון. לבן היה גלגולו של הנָחָשׁ מגן עדן. מה אמר הנָחָשׁ לחוה? "האם את יודעת מדוע הקב"ה אינו רוצה שתאכלי מן העץ ההוא? מפני שאם תאכלי ממנו, יהיה לך ידע כמו לקב"ה, *וְכָל אֲמָן שׂוֹנֵא אֶת בְּנֵי אֻמָּנוּתוֹ*". אדם רשע אחד אינו אוהב רשע אחר; הוא שונא אותו, משום שהם מתחרים זה בזה.

עשו שומע שיצחק ורבקה שולחים את יעקב אל הדוד לבן בחרן כדי להינשא. מדוע? *וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל יִצְחָק קַצְתִּי בְחַיַּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חֵת אִם לֹקֵחַ יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת חֵת כָּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִי חַיִּים* (בראשית כז, מו). עשו חי עם נשותיו החתיות, בשמת ויהודית, בבית הוריו. הן הקטירו קטורת לעבודה זרה סביב השעון (יש מפרשים שאומרים שזה מה שגרם לעיוורונו של יצחק), אך רק כעת הוא שומע ישירות מה חושבים הוריו על נשותיו.

כשהוא מבין שהוריו מתנגדים בתוקף לבחירתו בנישואין, מחליט עשו ללכת ולשאת אישה "מתאימה" יותר. לאן שלחו הוריו זה עתה את יעקב? אל לבן (למעשה, יעקב לא הלך ישירות אל לבן; תחילה הלך ללמוד בישיבת שם ועבר במשך 14 שנה), כדי לשאת את בתו של לבן. עשו יודע על הסכם הנישואין בין רבקה ללבן. מדוע אינו מנסה למצוא חן בעיני הוריו, ללכת אל לבן ולשאת את בתו השנייה, בהתאם להסכם? במקום זאת, הוא הולך לישמעאל ונושא את בתו, מחלת.

יש שתי סיבות אפשריות לכך שעשו נהג כך.

ראשית, הוא פחד פחד מוות מלבן. לבן עבד לאלילים שנקראו תרפים. מה הם תרפים? מעין כישוף שחור. המדרש (תנחומא ויצא, יב) מתאר כיצד מכינים תרפים: "לוקחים בכור, הורגים אותו ומשמרים את גופתו במלח ובצמחי חניטה. לוקחים לוחית זהב (צִיץ), כותבים עליה את שם הטומאה (ההפך הגמור מן הצִיץ של הכהן הגדול, שעליו מופיע שם המפורש), ומניחים אותה מתחת ללשונו של הבכור המת. לאחר מכן מטמינים את התרפים בתוך הקיר, מדליקים לפניהם נרות ועובדים אותם. התרפים מדברים ומגלים סודות, כמו מעין מגיד עתידות". מדרש אחר (תרגום יונתן, בראשית לא, יט) אומר שכורתים את הראש ומטמינים אותו בקיר, ולא את הגוף כולו. מקור נוסף (ספר ציוני, פרשת ויצא, בשם מגילת סתרים) מוסיף פרט: הבכור המת צריך להיות אדום, כלומר בעל גוון פנים "אדמוני". עשו לא היה מתקרב כלל ללבן, משום שלא רצה למצוא את עצמו מוטמן בתוך הקיר.

שנית, לא משנה איזו בת הייתה נותרת לו לשאת, לאה או רחל, הוא לא רצה לשאת אף אחת מהן. אילו נשא את לאה, היא הייתה מחזירה אותו בתשובה (בן יהוידע, בבא בתרא קכג ע"א). כך גם רחל. עשו לא רצה לחזור בתשובה. עשו רצה רק את העולם הזה ולא את העולם הבא. לכן התמרד נגד רצון הוריו והלך לשאת את בת ישמעאל, שכמובן לא החזירה אותו בתשובה. גם את נשותיו החתיות עשו לא גירש; הוא המשיך לחיות איתן. זו הסיבה שעשו מעולם לא נטר ליעקב טינה על שנשא את שתי האחיות – הוא מעולם לא רצה באף אחת מהן.

אלה היו השאלות הקלות למענה; השאלות הקשות יותר נוגעות ליעקב.

יעקב ידע על מכירת הבכורה – הרי הוא עצמו יזם אותה! הוא ידע שכעת הוא הבכור למעשה, ולכן מן הדין היה עליו לבקש תחילה מלבן לשאת את לאה ולא את רחל.

המדרש (תנחומא ויצא, סימן יב) אומר שיעקב פחד פחד מוות מעשו. אכן, יעקב יזם את מכירת הבכורה, אך זאת רק מפני שעשו בז לה והיה שמח לוותר עליה. אולם יעקב מעולם לא היה שלם עם נטילת ברכתו של עשו – הדבר נעשה בעל כורחו. אילו רבקה לא הייתה מצווה עליו, לעולם לא היה עושה זאת. יעקב פחד שעשו יטען: "*לֹא דַיְּךָ שֶׁלָּקַחְתָּ בכורתי וּבִרְכָתִי, אֶלָּא עוֹד נָטַלְתָּ אֲרוּסָתִי!*"

יש הסבר אפשרי נוסף (לא הצלחתי למצוא לו מקור, ולכן יש לקבלו בערבון מוגבל). יעקב ידע שכעת נגזר עליו לשאת את לאה, בהיותו הבכור למעשה. כל עוד חשב שעשו עדיין מתכוון לשאת את רחל, הוא לא רצה לשאת אותה. אולם כאשר ראה יעקב שעשו לא הלך לחרן כדי לשאת את רחל, אלא הלך ונשא את מחלת, הוא הבין שלעשו אין כל כוונה לשאת אי פעם את רחל. אם כך, אם יעקב יישא את לאה, רחל לעולם לא תינשא ותישאר רווקה. במקרה כזה, סביר מאוד שגם ריסיה של רחל ינשרו מרוב בכי למשך שארית חייה. לכן ביקש יעקב במיוחד לשאת תחילה את רחל, כשהוא יודע היטב שלבן ירמה ויחליף את רחל בלאה, וכך ימצא את עצמו נשוי לשתיהן. כל הזמן אנו חושבים שלבן הוא שניסה להערים על יעקב, אך למעשה ההפך הוא הנכון – יעקב הוא שהערים על לבן.

האם יעקב לא פחד להפוך לאחד מן התרפים של לבן? הרי כעת הוא היה הבכור! התשובה היא – לא, משום שבניגוד לעשו, יעקב לא היה אדום.

לבסוף, באשר לשאלה כיצד יכול היה יעקב לשאת את שתי האחיות בעודן בחיים – יש לכך פירושים רבים. הרמב"ן (בראשית כו, ה) אומר שהאבות קיימו את התורה בשלמות רק בארץ ישראל; זו הסיבה שרחל הייתה צריכה למות כאשר יעקב חזר לשם. דעת זקנים (בראשית לז, לה) אומר שבני יעקב לא היו מחויבים לקיים את התורה לפני מעמד הר סיני, אלא קיימו אותה מרצונם. החזקוני (בראשית כט, כח) אומר שרחל ולאה נולדו ללבן משתי אימהות שונות, ולכן לא היו אחיות מן הסוג שעליו חל האיסור בויקרא. הרא"ם (ויקרא כ, יז) אומר שרחל ולאה התגיירו לפני שנישאו ליעקב. כאשר אדם מתגייר, מעמדו המשפחתי הקודם מתבטל. ויש עוד...

כל הפירושים הנזכרים נכונים, אך למרות כולם, בסופו של דבר יעקב עדיין הבין בעומק לבו שנישואין לשתי האחיות היו דבר גבולי ולא לכתחילה. הגמרא (פסחים קיט ע"ב) מתארת שבעת הגאולה הקב"ה יערוך סעודה מיוחדת לכל הצדיקים. בסוף הסעודה מבקש הקב"ה מאברהם לזמן. אברהם אומר: "מצטער, איני יכול; ילדתי את ישמעאל". הקב"ה פונה ליצחק, והוא משיב: "מצטער, איני יכול; ילדתי את עשו". הקב"ה פונה ליעקב, והוא אומר: "מצטער, איני יכול; נשאתי שתי אחיות בעוד שתיהן בחיים". הקב"ה פונה למשה, והוא משיב: "מצטער, איני יכול; לא זכיתי להיכנס לארץ ישראל". הקב"ה פונה ליהושע, והוא אומר: "מצטער, איני יכול; לא זכיתי להעמיד בן". הקב"ה פונה לדוד, והוא משיב: "אני אזמן, כפי שנאמר: *כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא* (תהילים קטז, יג)".

למרות זאת, היה הכרח לשאת שת שתיהן. רבקה ידעה משום שניתנו לה כוחות נבואה מיוחדים הקשורים דווקא לתקופת המשיח. בשיעור קודם למדנו מדוע יעקב היה חייב לקבל את הברכה ולא עשו – רק רבקה ידעה זאת. רבקה הייתה אמורה ללדת שנים עשר בנים, את שנים עשר השבטים. אנו יודעים זאת מן הפסוק *וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי* (בראשית כה, כב) – הגימטרייה של *זֶּה* היא 12 (ילקוט שמעוני, שם). אולם כאשר יצא עשו מרחמה, גרם במכוון נזק כדי שלא תוכל ללדת ילדים נוספים (בעל הטורים, בראשית כה, כג). רבקה ידעה שבנה יעקב יוליד את שנים עשר השבטים, אך הדבר יקרה רק אם יישא גם את לאה וגם את רחל – וזה יוכל לקרות רק אם הכול ידעו שיעקב הוא כעת הבכור. לכן בפסוק *וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם אֶל לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* טמונים רמזים נסתרים הקשורים לגאולה ולמשיח.

הגימטרייה של *רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא *כָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל*. זו הסיבה שהמילים הנראות לכאורה "מיותרות", *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו*, חייבות להופיע בפסוק. הן כלל אינן מיותרות. הגימטרייה של *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא *רֶמֶז מָשִׁיחַ*.

לרש"י בוודאי הייתה רוח הקודש, והוא בוודאי הבין את העומק הנסתר של המילים *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו*. אולם הן טומנות בחובן קודים נסתרים לדברים שטרם התרחשו, דברים שעדיין לא היו קיימים בתקופתו של רש"י.

לדוגמה: הגימטרייה של *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא *גֶּרְעִין אִירָאנִי*. בתקופתו של רש"י לא הייתה מדינה בשם איראן (השם איראן החליף את השם פרס רק בשנת 1935). בתקופתו של רש"י האטום טרם בוקע ולא היו כלי נשק גרעיניים. רש"י בוודאי יכול היה לראות שהגימטרייה של *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא *גֶּרְעִין אִירָאנִי*, אך הוא לא ידע מה משמעות הדבר. הגימטרייה של *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא גם *חַמַּאס מְבַשְּׂרוֹ* – בתקופתו של רש"י לא היה ארגון טרור בשם חמאס. הגימטרייה של *אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא *כִּי אֲנָשִׁים*

אַחִים אֲנָחְנוּ. כיצד יכול היה רש״י לדעת שהמכשול האחרון בפני הגאולה יהיה חוסר האחדות בתוך עם ישראל?

אין פירוש הדבר שרש״י לא הבין את מהות משמעותן של המילים הללו; הוא לא הבין את המנגנון שבאמצעותו הדברים יתרחשו. לכן הוא אומר בענווה: *אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ*. אנו, שזוכים להיות עדים להתגלות הגאולה לנגד עינינו ממש, יכולים להבין את הקודים.

אולם עדיין לא הגענו ממש אל היעד; ישנם קודים נוספים הטומנים בחובם את סוד העתיד, שאיננו יכולים עדיין לזהות או להבין. לדוגמה, קוד נוסף: הגימטרייה של *אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו* היא *נֵס פַּךְ הַשֶּׁמֶן*. האם פירוש הדבר שמשהו כביר עומד להתרחש בקשר לחנוכה? איננו יודעים, משום שהדבר עדיין לא התרחש.

דבר אחד בטוח – התורה אינסופית בעומקה, והיא קידדה בתוכה את כל מה שאירע ואת כל מה שעתיד להתרחש. נבין את הדברים במלואם רק בדיעבד. כל ה״סיבוכים״ המופיעים בפרשות שלנו – מדוע היה על יעקב לרמות את יצחק כדי לקבל את הברכה? מדוע היה על יעקב לשאת שתי אחיות בדרך כה עקיפה? יש מאחורי הדברים היגיון נסתר רב, ובסופו של דבר, כאשר הקב״ה יביא את הגאולה, נבין הכול בבירור, בדיעבד.

כאשר אנו רואים כיום דברים שנראים ״מסובכים״ וקשה להבין אותם – ויש רבים מאוד כאלה המתרחשים בעולם ממש עכשיו – עלינו להיות בטוחים שיש סיבה לכך ושהכול הוא חלק מתוכניתו של הקב״ה להביא את הגאולה, וכך הדברים צריכים להיות. זהו היסוד של אמונתנו ושל ביטחוננו בקב״ה, שהוא יקיים לבסוף את הבטחתו לאבות ויגאל אותנו.

בבי״א

שבת שלום

אליעזר מאיר סיידל

מכון לחם הפנים

www.machonlechemhapanim.org

כדי להירשם לשיעור השבועי בפרשת השבוע, שלחו דוא״ל לכתובת machonlechemhapanim@gmail.com עם הנושא Subscribe

כדי להסיר את עצמכם מרשימת התפוצה, שלחו דוא״ל לכתובת machonlechemhapanim@gmail.com עם הנושא Unsubscribe

אם ברצונכם להקדיש שיעור לעילוי נשמת אדם או לרפואה וכדומה, אנא שלחו דוא״ל לכתובת machonlechemhapanim@gmail.com עם הפרטים.